

5.- Costums i tradicions.

5.1.- Sant Sebastià i la Pesta

5.1.1.- La devoció a Sant Sebastià.

Diu l'Amades en el "Costumari Català" Vol.I pàg. 548-551-552.

Vint de gener: Sant Sebastià.

Segons tradició, aquest sant era barceloní i pescador de canya. Com que estava en gràcia de Déu, pescava a desdir i els peixos més grossos i millors. Els altres pescadors li tenien una enveja i una malícia que no el podien arribar a veure. Un dia, mentre pescava, va entrar al mar a banyar-se i els altres pescadors li van amagar la roba. Quan va sortir el van lligar a un arbre i, amb uns dards fets amb la seva canya de pescar, van ferir-lo de mort. La cançó es fa ressò d'aquella llegenda:

*Gloriós Sant Sebastià,
que éreu pescador de canya,
mentre prenieu un bany
us varen robar la capa.*

*Gloriós Sant Sebastià,
que éreu pescador de fluixa,
mentre prenieu un bany
us varen robar la jupa.*

La imatgeria popular ens presenta aquest sant lligat a un arbre, despullat i amb unes sagetes clavades.

(.....)

Els nostres avis creien que la pesta era un element tangible i material que podia portar-se d'ací d'allà amb una gran facilitat. El fons científic no discrepa d'aquesta creença, però la visió popular estava molt lluny de la realitat del fet. Creia que la pesta era com una mena d'oli que hi havia qui es complaïa a escampar amb la finalitat de provocar epidèmies i desolació. Hom creia que les imatges de sant Sebastià i de sant Cristòfol, ambdós advocats contra la pesta i el mal de contagi, tenien la virtut d'encordar i de paralitzar els qui portaven pesta al damunt i passaven a la vora d'elles. Un dels procediments emprats per a difondre la pesta consistia a tirar-ne a les piques de l'aigua beneïta. Tothom qui anava a prendre'n restava empestat. Els qui portaven pesta havien de tenir molta cura de no entrar a cap església on fos venerada una imatge s'algun dels dos sants indicats, puix que restaven de seguida encarcerats i impossibilitats de tot moviment, i, per tant, descoberts. Tal cosa havia succeït a més de quatre portadors de pesta degut al simple fet de passar per davant de la capella de Sant Sebastià, per obra i gràcia de la imatge que s'hi venerava.

(.....)

Els nostres avis sentien una por terrible contra la pesta, que produïa tanta i tanta mortaldat cada dos per tres, sense que hi valgessin els remeis de la terra ni els del cel, al qual hom clamava molt fervorosament cada vegada que es produïa una epidèmia; àdhuc quan es gaudia de salut, hom invocava els sant protectors contra la pesta.

La revista Sapiens núm. 27 diu:

"La devoció de Sant Sebastià té el seu origen al segle XIV, quan tot el territori català va patir diverses epidèmies de pesta negra que van provocar la mort d'extenses zones de població. Ja que no existia cap remei mèdic, Sant Sebastià es convertí en protector i guaridor de la pesta i altres mals infecciosos".

GOIGS EN LLOANÇA DE SANT SEBASTIA SOLDAT MARTIR

La imatge del qual, salvada de la crema del 1936, és venerada en l'església de Sant Martí de Montclar, del bisbat de Solsona, i del qual es celebra la festa votiva el dilluns de Pasqua de resurrecció

Puix que el poble de Montclar
s'acull a vostra clemència:
a Jesús vulgueu pregar
que ens guardí de pestilència.

Vostra mare és de Milà
vostre pare és de Narbona
a Roma Dioclesià
grau de capità vos dona
però el nom de cristià
preferiu per sa excel·lència:
A Jesús...

Cavaller noble i prudent
de Jesús enamorat
defenseu ardidament
vostra fe com bon soldat;
perseguit d'aquell tirà
amb infernal insistència:
A Jesús...

Passàreu cruels turments
com jamai s'haguessin vist,
convertint a moltes gents
a la fe de Jesucrist;
per ço us vénen a pregar
els pobles amb reverència:
A Jesús...

En el pal el mal pretor
vos va fer assaquetar,
qui pot pensar el dolor
que vàreu en ell passar!
Allí vàreu demostrar
tenir el do de paciència:
A Jesús...

En un pal assaquetat
una vegada patíreu
i quant fóreu ben curat
a bastonades moríreu;
martiri molt singular
que doblà vostra excel·lència:
A Jesús...

Vós teniu tant valiment
davant Déu, quan Vós pregueu,
que alcansau en tot moment
tot allò que demaneu;
perquè el cel vol demostrar
vostra gran preeminència:
A Jesús...

Altre metge no tenim
més apropiat que Vós;
els genolls flectats venim
a implorar vostres socors;
vulgueu-nos sempre ajudar
amb la vostra complacència:
A Jesús...

Gloriós Sant Cavaller,
model de tota virtut,
puix teniu tan gran poder
conserveu-nos la salut;
que el bon Déu concedirà
per costum de sa clemència:
A Jesús...

Tot el poble cada dia
a vostres plantes prostrat
reclama vostra valia;
sigueu el seu advocat;
feu que es pugui preservar
de tota mala colència:
A Jesús...

Tot Montclar vos reconeix
com Patró immemorial,
a vostres peus acudeix
per tota mena de mal;
sobre d'ell vulgueu vetllar
fent sentir vostra clemència:
A Jesús...

Puix que el poble de Montclar
s'acull a vostra clemència:
a Jesús vulgueu pregar
que ens guardí de pestilència.

Música Mn. Jaume Sançristòfol

ENTRADA TOCADA *sf*

Puix que el poble de Montclar s'acull a vostra clemència: A Je-sús vulgueu pre-gar que ens guardi de pesti-lèn-cia.
Vostra mare és de Mi-là, vostre pa-re és de Nar-bo-na a Ro-mà Di-o-cle-cià grau de ca-pi-tà vos do-na pe-rà el nom de cris-ti-à pre-fe-riu per sa excel·lèn-cia. A Je-...

V Pregueu per nosaltres Sant Sebastià. R Perquè siguem preservats del flagell de la pesta.

P R E G U E M

O Déu omnipotent, us demanem per la intercessió del vostre màrtir Sant Sebastià que guardeu el nostre cos de tot mal i purifiqueu el nostre esperit de tot mal pensament. Per N. S. Jesucrist

(Amb Llicència Eclesiàstica)

5.1.2.- El vot a Sant Sebastià.

Per Romà Giró.

Segons ens conten les cròniques de l'època sembla que l'any 1853 el còlera va arribar a Catalunya a través d'un vaixell provinent de Marsella; poc temps després l'epidèmia del còlera morbo asiàtic s'escampava arreu del país i arribava al Berguedà a principis del 1854. Aquesta era la segona vegada que el brot colpejava la península Ibèrica, i encara ho hauria de fer un parell de cops més durant el segle XIX.

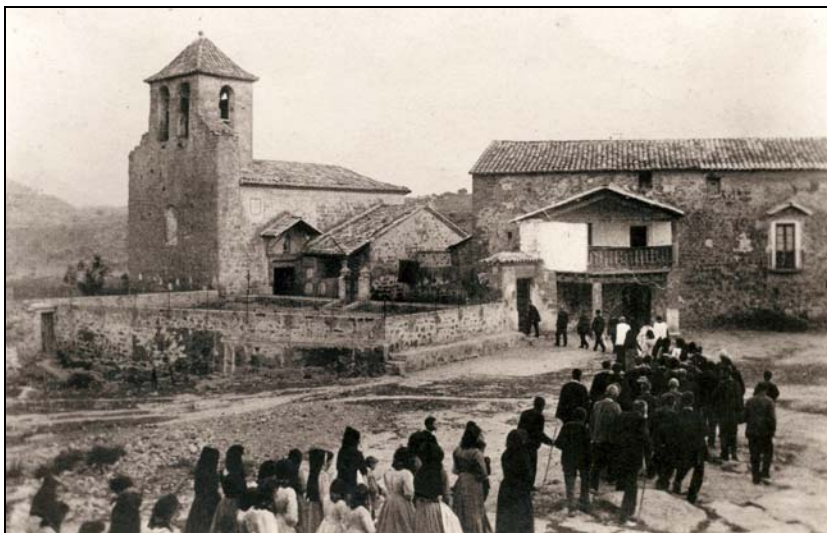
A Sant Martí de Montclar les coses no anaven pas gaire desacompassades amb el que succeïa arreu del país. A finals d'octubre del 1854 la mal anomenada pesta havia deixat la seva empremta al municipi, i tal i com ens ho descriu la documentació consultada, els montclaresos, i també l'Ajuntament, es van adreçar al rector per tal de fer un vot a sant Sebastià i d'aquesta manera, tot aprofitant la processó que es feia cada vint de gener dedicada al Sant (sembla ser que la festa i la processó de Sant Sebastià ja se celebrava un parell de segles abans), celebrar en l'esmentada data dues misses seguint el costum dels dies de festa.

Així doncs, el dia 10 de desembre del mateix any, es va decidir d'instituir el vot a Sant Sebastià (caritats, priors, cants...) per al dia del sant de l'any sobre. A més, la promesa va recollir també l'obligació d'anar a missa i la d'abstenir-se de treballar en la data del vot.

L'any 1870, però, la festa es va començar a celebrar el darrer dimecres del mes d'abril: tot sembla indicar que les raons de bonança primaveral van acabar de decidir-ne el canvi de data, i aquesta diada es va seguir realitzant fins l'any 1970.

Tot i amb això, el 28 d'abril de l'any 1954 el Consistori de Montclar va decidir en sessió pública extraordinària renovar el vot a sant Sebastià, i en la data de la festa del mateix any l'alcalde, en representació de tot el poble, en va tornar a prometre el compliment, cosa que, havent acabat la processó, va fer públicament davant de la imatge i la relíquia del Sant.

(Amb el permís de l'autor).

Processó de Sant Sebastià de l'any 1929. (Col·lecció família Giró – Sobrevias). Ramon Sobrevias Escofet.

Montclanesos! Comarcans! 1854-1954

Q NY 1854, any de llàgrimes, any de dol en gairebé totes les llars del Principat de Catalunya. El COLERA, vingut de les terres llunyanes de l'Àsia, feia grans estralls. Les autoritats per tal de que fossin pocs els que es donessin compte dels molts de cadàvers que havien d'ésser portats a correueta als cementiris, prohibien els tocs de les campanes pels enterraments; de totes les ciutats fugien les multituds aterrides de por al contagi de la crudel enfermetat i l'èxode de tants escampava la pesta arreu, arreu. La nostra comarca, el nostre poble no podia pas, humanament parlant, escapar-se'n, i a l'Octubre hi segava les primeres víctimes.

Les autoritats i prohoms del poble es reuniren i creient de veritat insuficients els recursos humans per tal d'aturar l'estrall no vacil·laren en recórrer al cel en demanda de socors. Llavors es recordaren del gran valiment que tenia davant de Déu el gloriós Màrtir Sant Sebastià, especial advocat per la pesta, de qui en els goigs cantaven: ALTRE METGE NO TENIM MES APROPIAT QUE VOS i a ELL acudiren confiadament, i feren el vot tal com més avall transcriurem.

«Es de temps immemorial y costum en el poble de S. Martí de Montclar de ferse una professó portan lo Rector per los carrers del poble a S. Sebastia el dia 20 de Janer; aun que se ignora al fi de dita professó, no obstan se júdica que va esser per la pesta; y trobantse el poble en el mes de Octubre de 1854 acomés de la pesta, el Ajuntamen y altres particulars del poble se han presentat al Párroco, dientli: que era sa voluntat de fer un vot ó promesa a Sant Sebastia de ferli un cantar cada any abstenintse de treballar y obligantse a anar a Missa, contal que el M. I. Sr. Vicari General de Solsona tinga a be al aprobase. concedir llicencia al parroco per poder celebrar dos Missas el dia de San Sebastia, conforme ho practica en els dias festius.

Al parroco ho ha comunicat al poble donantlos vuit dias de temps per expresá los inconvenients que tinguessin al Alcalde ó Párroco; ha passat mes de un mes, y no haben resultat contestació alguna, se ha determinat fer el present escrit y nombrar priors per captar per S. Sebastia, i las caritats que recullirian las posaran al caxó que es farà per S. Sebastia, qual caxó hi haurá dos claus, que la una la tindran los priors y la altra lo Párroco, y lo que reculliran tant en especie com en dinés, an donarán compte tan los priors com lo pároco al Ajuntamen cada any per lo dia de S. Sebastia cual dia lo Rector nomenará los Priors, y las caritats que se hurán recullit, servirán per inluminar a S. Sebastia y satisfacer lo cantá, y si no bastan las ditas caritats, per satisfacer lo cantá, la Justicia se obliga a satisfacer lo que faltu ó ab dinés del comú ó ab reparto particular.

Y para que consti fesa el present testimoni firmat y sellat ab el sello del comú en Montclar de Berga als deu dias del mes de Desembre de mil vuit cents cinquanta cuatra.

El document es firmat en primer lloc per l'Alcalde Sr. Ramon Circuns i pel Sr. Rector Joan Ribera, pels Regidors Joan Colillas i Salvador Vila (Vilà ?) i pel Sr. Secretari Joan Montanyà.

Segueixen després les firmes dels propietaris Bartomeu Guitart, Josep Circuns, Josep Parcerisa, Ramon Sabata, Josep Serra, Josep Planas, Martí Guitart, Martí Calveras, altre Josep Circuns i Martí Subirana.

La pregària dels montclanesos fou escoltada i la pesta cessà i al 20 de Gener del 1855 per primera vegada celebraven la Festa de Sant Sebastià amb tota solemnitat en compliment del vot que havien fet.

Els nostres avantpassats, però, no estaven pas satisfets; el mal temps molts anys destorbava la festa, per això acudiren al M. I. Sr. Vicari General de la Diòcesis per tal que els canviés el dia en que complir el vot en la part de solemnitat externa i el M. I. Sr. Vicari

De segles venia ja la tal confiança, com ho demostra que en la seva festa, ja des de temps immemorial, es passejava en processó pels carrers del poble la seva Imatge-Reliquiari. Heus ací el que diu una consuetat, que es conserva en l'arxiu parroquial, escrita pel Rnd. Josep Sant Andreu, Rector del poble, després de dotze anys de regir la parròquia de Sant Martí de Montclar i copiada l'any 1677 pel seu successor Rnd. Fèlix Postils, qui certifica «*que se practica tot lo infrascrit Janer 19 aia nit sefá un rapicó y als 20 Missa aia punta de soiy se fa professó comla del Roser portantla Imatge de St. Sebastia, i oblata ala Missa*». La imatge que es portava a la processó tenia una reliquia del Sant al pit. Avui aquesta imatge, mutilada durant la dominació roja, es conserva en el museu episcopal de Solsona i la reliquia que duia al pit és la que venerem en el reliquiari que es guarda en la parròquia.

El vot que feren, tal com consta en l'acta original que, g. a. D. es conserva en l'arxiu de la casa «SASTRET» diu així, respectant l'ortografia d'aquells temps:

General atenent les raons que donaven els devots de Sant Sebastià, que eren tots els fills de Montclar, traslladà la Festa a l'últim dimecres d'Abril en que avui es celebra.

1854—1954. Cent anys de beneficis constants per part de nostre Sant. Celebrem la data centenària fent que aquest any sigui per part nostra any d'acció de gràcies. Per aquest fi el dia 20 de cada mes durant tot l'any es dirà una Missa a Sant Sebastià a la seva Església de Montclar.

Motclanesos! Comarcans! que durant un segle haveu sentit ben palesa la protecció del Sant Màrtir, Capità de la guàrdia imperial del César, tots sou invitats en aquest dia de cada mes. Totes vostres famílies han palpat la seva protecció, veniu a rendir-li el tribut de gràcies i ell vos n'obtéindrà de noves.

L'Alcalde, P. BOVER

Per la Junta de Priors, J. PARCERISA

J. SANCRISTÓFUL, Rector

Imp. Roca—Pulgreig

Perquè sabin l'origen de la Festa de S. Sebastia de Montclar, aui traslladada al dilluns de Pasqua

Diu l'Amades en el "Costumari Català" Vol.I pàg. 559.

Vint de gener: Sant Sebastià.

Pel vot del poble, el dia d'avui celebrava festa el llogaret de Montclar de Berga. Com que està format per poques cases i encara escampades, avui era l'únic dia de l'any que s'aplegaven els regidors i que es veien tots reunits. Segons dir del poble, pagaven del comú la festa religiosa o "un cantar". Al migdia feien el "fart" o la "fartanera", consistent en un àpat col·lectiu a l'hostal, pagat així mateix pel fons comunal.

Pas de la processó l'any 1961.

L'any 1970, emperò, la Corporació Municipal va sol·licitar al bisbe Bascunyana el canvi de data segons sembla per raons de feligresia i aquest així ho va autoritzar amb la data de 15 de juny del mateix any: la nova diada escollida va ser el dilluns de Pasqua- cosa que s'ha seguit mantenint fins al dia d'avui.

Fotografia dels anys setanta.

5.2.- *El costumari Amades.*

En el "Costumari Català" de Joan Amades hi trovem les referències següents al poble de Montclar.

Vol. IV pàg. 197.

24 juny: Sant Joan.

La majoria del pobles de les civilitzacions antigues, el dia d'avui celebraven el solstici d'estiu. És el moment de l'any en que el sol es troba al punt més alt del zenit i quan es visible en més espai de temps i per tant, és el moment màxim de claror del sol i el dia més llarg de l'any. El refrany diu:

*Sant Joan
el dia més gran.*

Algunes de les creences relacionades amb el sol, diríem s'hi reconeixen un origen en vells cultes siderals.

A Montclar de Berga i a d'altres indrets del Berguedà la gent pujava als cims per tal de veure el sol així que sortia, i la jovenalla feia tres salts, tot encarant-s'hi, a tall de salutació.

Vol. IV pàg. 682.

Agost.

Vers la darrerria d'agost, sobretot, sovintegen les tempestes de llamps i de trons i les pedregades.

El poble explica de diferents maneres l'origen i els efectes dels llamps i els trons.

A Montclar de Berga diuen que els "assombrats" per un llamp adquireixen gràcia i virtut remeiera i poden curar de gràcia senyant o simplement, tocant el mal amb un gra de blat. Si el llamp l'ha "assombrat" dues vegades, la virtut es redoblava, i si arribava a tres, adquireix facultats gairebé divinals.

Vol. V pàg. 644.

1 novembre: Tot-Sants.

A Montclar de Berga i per altres llocs del Berguedà, les dones i els infants, anaven estripant papers en bocins ben menuts, convençuts que si hi havia algun fantasma per allí a la vora el veia privat de caminar si no recollia els paperets, i mentre s'hi entretenia hom podia fer la seva via sense que el seguís ni l'amoïnés.

En la *Geografia Popular* de Joan Amades de l'any 1935, entre "Dites i Corrandes del Baix Berguedà" hi trobem:

*Diu que el poble de Montclar
és el cap d'un serrató;
els fadris no fan ballades,
perquè temen el rector.*